

ridderudstyr endnu tidligere, senest o. 1260. Vidneværdien af denne kilde er vel nok ikke uomtvistelig. Men den taler dog stærkt for, at man i Norden stadig havde kendskab til samtidig kontinental krigskunst, navnlig hvis dette afsnit i lighed med fylkingskampen og søkampen skildrer aktuelle nordiske forhold og ikke er laan fra en europæisk haandbog i krigskunst. Samtidig rejser den spørgsmaalet, om ikke forf.s kronologi paa dette punkt maa tages op til fornyet prøvelse. I forbindelse med de øvrige vidnesbyrd forekommer det mig, at Kongespejlets udsagn taler stærkt for, at der i det mindste maa tildeles spidsvaabenets andel i den revolutionerende omformning af krigskunsten i det 14. aarh. en lang forberedelsesperiode langt tilbage i 13. aarh.

Aksel E. Christensen.

Chr. Axel Jensen: Danske adelige Gravsten fra Sengotikens og Renaissancens Tid. Studier over Værksteder og Kunstnere. I-II. 286 + 378 s. samt planchebind med 114 lustryktavler. København 1951-53.

Museumsinspektør Chr. Axel Jensen begyndte allerede som ung student før århundredskiftet, inspireret af I. B. Löfflers værker og Francis Becketts disputats, de undersøgelser over senmiddelalderens og renaissancens gravsten, der kom til at optage ham livet igennem. Det var også Francis Beckett, der ansporede den unge museumsmand til at foretage en systematisk gennemgang af materialet og i 1919 aftvang ham et løfte om at fuldføre det meget omfattende arbejde.

Chr. Axel Jensen havde alle forudsætninger herfor. En indtrængende forståelse af renaissancetidens kunst og stiludvikling, parret med en udpræget visuel hukommelse og en meget stor energi og grundighed. På sine talrige rejser i Nationalmuseets tjeneste skaffede han sig overblik over emnet, og allerede i løbet af 1920'erne var stort set hele materialet gennemgået og konklusionerne draget. Men det trak ud med udgivelsen. Mange andre opgaver trængte sig på, og forfatterens store forsigtighed og grundighed påbød ham stadig at prøve sine resultater og polere på udformningen. Chr. Axel Jensen låste dog ikke sine studier ned i skrivebordsskuffen. I adskillige artikler i Dansk Biografisk Leksikon, i Weilbachs kunstnerleksikon og i værket om Danmarks Kirker, som han selv var med til at skabe, delte han ud af sin rige viden. I Danmarks Billedhuggerkunst (1950) skrev han afsnittene om renaissance og brusk-

barok. De resultater, der fremlagdes i disse mindre afhandlinger, måtte i nogen grad få postulatets form — til den egentlige dokumentation var der ikke plads i sådanne værker, den måtte gives i et stort, selvstændigt værk om gravstenene.

Et lille år før Chr. Axel Jensens død i 1952 forelå første bind af det store værk tillige med det smukke planchebind med 114 vel udførte lustryk. Af bind 2, der udover behandlingen af perioden 1570–1600 og et tilbageblik skulle rumme en katalog over samtlige bevarede danske adelige ligsten fra 1470 til 1600, forelå kun en mindre del i korrektur, en del i manuskript og en del kun i kladde. Fhv. museumsdirektør M. Mackeprang og redaktør Erik Moltke påtog sig imidlertid det ingenlunde lette arbejde at bringe bindet i trykfærdig stand, og det kunne allerede udkomme i 1953.

I. B. Løfflers værk om middelalderlige gravstene ender ved år 1500. Chr. Axel Jensens arbejde, der, skønt anderledes disponeret, må betragtes som en fortsættelse af Løffler, begynder allerede ved 1470. Grunden hertil er, at der fra dette tidspunkt at regne er bevaret gravsten i en så forholdsvis rigelig mængde, at man kan begynde at indordne dem i værkstedsgrupper. Med kyndig hånd anbringer Chr. Axel Jensen stenene i den stilistiske sammenhæng, der på een gang er værkets udgangspunkt og dets hovednerve. Interessantest er vel påvisningen af Morten Busserts store betydning — redegørelsen for teorier, som forfatteren flere gange før, tidligst i artiklen om Bussert i Dansk Biografisk Leksikon (1934), har givet antydninger af. I et næsten 100 sider stort afsnit om renaissancens gennembrud indkredses Morten Bussert som den sandsynlige mester for Absalon-stenen i Sorø, renaissancens første kunstværk herhjemme, og Busserts hånd og ånd spores i de vigtigste af tidens andre gravsten. Dette særdeles vel fremlagte afsnit er ligefrem spændende læsning, og argumentationen for Morten Bussert, der hviler på mange, men spredte indicier, er stærk.

For historikeren vil stenkatalogen være bogens tyngdepunkt. Heri beskrives 919 forskellige sten, hvis indskrifter — et vigtigt primært kildemateriale til vor adelshistorie, hvoraf meget aldrig er trykt før — her for første gang er udgivet samlet og på fuldt betryggende vis. Udmærkede sted- og personregistre, forfattet af dr. phil. Albert Fabritius, letter anvendelsen af katalogen. Kun er det ubegribeligt, at man i registret som oftest har udeladt forældrenes navne fra adelspersoners ligsten. Dette er formodentlig sket ud fra det snævre personalhistoriske synspunkt, at disse navne kan findes andetsteds. Men af mange grunde ville det have været praktisk, om registret havde dækket indskrifterne fuldt ud.

I det foreliggende værk har dansk kunsthistorisk og historisk

forskning fået en nyttig håndbog og Chr. Axel Jensen sat sig et imponerende og smukt monument. Af udgivelsen har Selskabet til Udgivelse af Skrifter om danske Mindesmærker megen ære.

Olaf Olsen.

Erik Bach: *La cité de Gênes au XIIe siècle.*
Classica et Mediaevalia. Dissertationes V. København, 1955.
176 sider + Appendice.

Middelalderens italienske bystater og deres genesis har virket dragende på mange historikere. Kilderne til belysning heraf flyder rigere end andetsteds i Europa. Formulerede teorier kan efterprøves gennem arkivaliernes vidnesbyrd. Skønt Genuas ældste historie er vel belyst ved mangesidigt kildestof, har ingen forsker hidtil indgående gransket Genuas konstitutionelle udvikling. Hvad der er skrevet herom af moderne forskere er mere en passant. Det gælder f. eks. Roberto Lopez i hans lille »Storia delle Colonie Genovesi« (1938). Det er først og fremmest *Handelsstaten Genua*, som har interesseret Lopez i hans forskellige værdifulde skrifter, der omhandler genuesiske forhold.

Uden at forsømme den genuesiske handel — denne bystats livsaande — har Erik Bach taget udgangspunktet i sine studier over »La cité de Gênes au XIIe siècle« i den foreliggende byhistoriske forskning. Erik Bach er den anden danske historiker, der behandler et norditaliensk byhistorisk problem. Den første var Johan Plesner med sit højt værdsatte værk »l'émigration de la campagne à la ville libre de Florence au XIIIe siècle«. Smukt har Erik Bach mindet sin lærer i de første studieår ved Århus Universitet ved at dedicere sin bog »à la mémoire de Johan Plesner«.

I sin stillingtagen til de hidtidige fremsatte teorier om de italienske bystaters genesis slutter forf. sig med ringe forbehold til den af N. Ottokar (1926) og Johan Plesner (1934) formulerede opfattelse: at forbindelsen mellem byens borgere (cittadini) og contadoen kan opfattes som delvis et relict fra oldtiden og i sin senere udvikling som selvgroet, fremkommet ved indvandring fra contadoen til byen uden at forbindelsen med contadoen brødes (bl. a. bibeholder de indvandrede deres jordbesiddelser ude i contadoen).

Hvad angår forf.s egentlige æmne den *genuesiske bystat* støtter forf. sig til Ubaldo Formentinis redegørelse i »Storia di Genova« II (1941) for konsularkommunens tilblivelse under den første kors-